

Zborsko stvaralaštvo Dušana Prašelja

Majetić Mufić, Žaklina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:668635>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
STUDIJ GLAZBENA UMJETNOST I KULTURA

ŽAKLINA MAJETIĆ MUFIĆ

ZBORSKO STVARALAŠTVO DUŠANA PRAŠELJA

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: prof. art. dr. sc. Antoaneta Radočaj-Jerković

Osijek, 2024.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Žaklina Majetić Mufić potvrđujem da je moj završni rad
diplomski/završni

pod naslovom Zborsko stvaralaštvo Dušana Prašelja

te mentorstvom prof. art. dr. sc. Antoaneta Radočaj – Jerković

rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku, 1. srpnja 2024.

Potpis

Žaklina Majetić Mufić

SAŽETAK

Profesor, dirigent, skladatelj, ravnatelj opere, ravnatelj kulturne ustanove, organizator glazbenog života, animator - sve to opisuje život Dušana Prašelja. S duboko usađenim „ča“ u suštinu svoga bića, ispunjen strastvenom ljubavlju prema svome kraju, ljudima, običajima i glazbi, čitav svoj život posvetio je popularizaciji izvornih glazbenih vrijednosti i oživljavanju starinske pjesme naših predaka. Na čvrstim temeljima istarsko–primorskog melosa i folkloru Dušan Prašelj je spajao prošlost i sadašnjost utirući put ka budućnosti. Njegov put odredio je njegov učitelj, Ivan Matetić Ronjgov, bard istarske glazbe. Uzdignuvši se daleko iznad standardnih ili zacrtanih okvira, Dušan Prašelj neumorno je svoje ideje provodio u djela, a glazbenu scenu obogatio brojnim manifestacijama, aktivnostima stručnih katedri, izdavačkom djelatnošću, promocijom istarsko-primorskog melosa traktatima, glazbom, izvedbama i predavanjima. Zahvaljujući njemu pokrenute su manifestacije od općeg značaja za županiju i šire, poput *Matetićevih dana*, *Mantinjade pul Ronjgi*, *Večer pul Matetićevega ognjišća*, *Proljeće u Ronjgima* te *Kanat pul Ronjgi*. Njegova ustrajnost za promicanje i valoriziranje dvoglasnog pjevanja, pjevanja na *tanko* i *debelo* rezultirala je uvrštavanjem *istarske ljestvice* na UNESCO-vu listu nematerijalne kulturne baštine 2009. godine.

KLJUČNE RIJEČI: Dušan Prašelj, istarsko-primorski melos, Ivan Matetić Ronjgov, *istarska ljestvica*, zbornica umjetnost

SUMMARY

Professor, conductor, opera composer, headmaster of a cultural establishment, musical event organizer and animator - all accomplishments that attribute the life of Dušan Prašelj. With a deeply embedded "ča" into his being, fulfilled with passionate love towards his homeplace, folk, tradition and music, his whole life was dedicated to bringing local original musical values to the mainstream and the revival of the folkloreal tunes of his ancestors. On firm foundation of local folklore, Dušan Prašelj combined the musical values of both past and present, giving them a path towards future. His goals were defined by his teacher Ivan Matetić Ronjgov, a bard of Istrian music. Rising above cultural and personal expectations, Dušan Prašelj tirelessly put his ideas to paper and instrument, and enriched the local musical portfolio with numerous events, scientific musical symposiums, publisher work and promoting Istrian-Coastal melodies with a new generation of music, performances and presentations. Manifestations of high significance for his region and wider, such as Matetićeveih dana, Mantinjade pul Ronjgi, Večer pul Matetićevega ognjišća, Proljeće u Ronjgima and Kanat pul Ronjgi would all have been impossible to advance without his work. His perseverance for promoting and giving credibility to two-part singing, "tanko" and "debelo" styles of singing gave way to placing the Istrian Scale on UNESCOs list of nonmaterial cultural goods in 2009.

Key words: Dušan Prašelj, Ivan Matetić Ronjgov, Istrian-Coastal melodies, *Istrian scale*, choral art

SADRŽAJ

1.	UVOD	1
2.	O ŽIVOTU I SKLADATELJSKOM OPUSU DUŠANA PRAŠELJA	4
2.1.	Biografija Dušana Prašelja	4
2.2.	Ivan Matetić Ronjgov - učitelj, mentor, glazbeni „otac“ Dušana Prašelja.....	9
2.3.	Skladateljski opus Dušana Prašelja	12
3.	ISTARSKO-PRIMORSKI FOLKLOR.....	17
4.	ELEMENTI NARODNOG IZRAZA U VOKALNIM I VOKALNO – INSTRUMENTALNIM ZBORSKIM SKLADBAMA DUŠANA PRAŠELJA	20
5.	ANALIZA ODABRANIH SKLADBI DUŠANA PRAŠELJA	22
5.1.	Na ribah	24
5.2.	Sunce	25
5.3.	Briškula (III. stavak Čakavske suite)	26
5.4.	Pipa.....	27
6.	INTERVJUI SA SURADNICIMA DUŠANA PRAŠELJA	29
6.1.	Darko Čargonja, ravnatelj Ustanove <i>Ivan Matetić Ronjgov</i>	29
6.1.1.	Sažetak intervjua s Darkom Čargonjom	30
6.2.	Ivan Janeš, predsjednik Matice Hrvatske u Čabru	31
6.2.2.	Sažetak intervjua s Ivanom Janešom	31
7.	ZAKLJUČAK	33
8.	LITERATURA.....	34
9.	PRILOZI.....	35
10.	AUDIO-VIDEO ZAPISI.....	36

1. UVOD

„Ja ću nastaviti kade je Matetić stal: *Se ča je nemo to je naše, se ča je naše to je nemo*. Često je to Matetić govorio aludirajući na naš primitivizam, koji ne cijeni svoje, nego tuđe. Tako da kad je Matetić, taj genije ovoga kraja, prihajal doma iz Zagreba ovamo, njegova rodbina bi bila zijala: *Mare, Frane, zaprite poneštri, gre onaj hlandrušina...*, koji je govorio devet jezika i koji se borio rukama i nogama da sačuva identitet ovoga kraja, što je onda kasnije i uspio.“¹

Dušan Prašelj, učenik i „sin“ Ivana Matetića Ronjgova, cijeli svoj život i rad usmjerio je opsesijskoj zaljubljenosti u istarsko-primorsku glazbu, baštinu, ljude, krajolik i *zajik*² vlastitoga kraja. Prašeljev životni moto i cilj bila je borba za spašavanje starih vrednota, borba za stari kanat, domaću *besedu*³, staro narodno poštenje, borba protiv tuđinskih natruha i civilizacije koja ne poštuje svoje već se divi i slavi tuđe.

Struktura rada konceptualno se sastoji od šest poglavlja. *O životu i skladateljskom opusu Dušana Prašelja* naziv je prvog poglavlja koji je tematski podijeljen na tri različite cjeline, a to su: *Biografija Dušana Prašelja, Ivan Matetić Ronjgov – učitelj, mentor, „otac“ Dušana Prašelja* te *Skladateljski opus Dušana Prašelja*. Korespondencija između Ivana Matetića Ronjgova i Dušana Prašelja, pisma koja su svjedok vremena, ogledalo razmišljanja dvojice velikana, izvanredno očitavaju ogromnu ljubav za rodni kraj, glazbeni i jezični izraz, stvaralački i znanstveni pristup tom izričaju, borbu protiv neshvaćenosti i nerazumijevanja sredine u kojoj i za koju se stvara, ali i prisni, gotovo očinski odnos koji je Ronjgov imao prema Prašelju. Upravo ta ljubav i ta predanost prijateljstvu odredila je Prašeljev životni put.

Drugo poglavlje odnosi se na istarsko-primorski melos što je važno za širi kontekst rada. Autohtoni glazbeni izraz Istre, Hrvatskog primorja i otoka, tisućtristo godina staro, autentično, netemperirano pjevanje *na tanko* i *na debelo*, bugarenje u dva glasa, svirke sopila i miha te nerazumijevanje glazbene struke, zbog čega je često dolazilo do krivih tumačenja i nesporazuma, opisano je u ovom poglavlju. Ivan Matetić Ronjgov znanstveno je odgovorio na sva pitanja struke, a istarsko-primorski melos postao je teorijski jasan sistem svakom muzičaru.

¹ *Povodom smrti maestra Dušana Prašelja objavljeno njegovo predavanje o istarskom autohtonom glazbenom izrazu i Ivanu Matetiću Ronjgovu, za učenike Glazbene škole Ivan Matetić Ronjgov, održano u Ronjgima 27. studenog 2016. godine.* Sušačka revija: glasilo za kulturu i društvena zbivanja Hrvatskog primorja, kvarnerskih otoka i Gorskog kotara, 107/108

² *zajik* - jezik

³ *beseda* - riječ

Prašelj je nastavio njegov rad i na temeljima istarsko-primorskog melosa stvorio djela neprocjenjive vrijednosti.

Dušan Prašelj prvenstveno je bio zborovođa i zborovi su bili njegova velika ljubav. Elementi narodnog izraza u vokalnim i vokalno – instrumentalnim skladbama za zborove posebno su istaknuti u trećem poglavlju. Čakavski krajolik, ljudi, običaji, jezik bili su neiscrpna inspiracija Dušana Prašelja. U svakoj Prašeljevoj skladbi živi određeni trenutak, temperament i karakter. Glazbom oživljuje stihove, ne umanjujući njihovu ljepotu i ritmičnost, pojačava izražajnost i liričnost svake pjesničke slike. Tekstove za svoje skladbe pomno je birao od renomiranih čakavskih pjesnika, a oni su često u službi prikaza života čakavskog seljaka na duhovit, blag, ali katkada i ironičan, sarkastičan, narodski, no nikada trivijalan način.

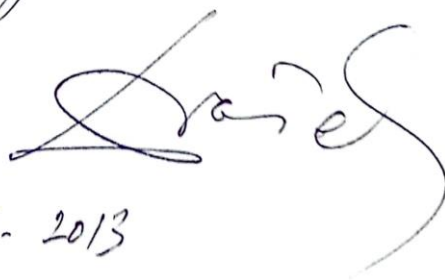
U četvrtom poglavlju analizirane su odabrane skladbe Dušana Prašelja. To su skladbe: *Briškula* i *Pipa* za mješovite zborove te *Sunce* i *Na ribah* za dječje zborove.

U posljednjem poglavlju, s ciljem zahvale Dušanu Prašelju za sve učinjeno tijekom života, progovaraju Darko Čargonja, ravnatelj Ustanove *Ivan Matetić Ronjgov* te Ivan Janeš, predsjednik Ogranka *Matice hrvatske* u Čabru, obiteljski prijatelj i suradnik Dušana Prašelja.

Cilj ovog rada je prikazati umjetničko stvaralaštvo Dušana Prašelja. Dao je izuzetan doprinos u kulturnom i glazbenom području, u očuvanju i njegovanju kulturne baštine, u skladateljskom radu, u promicanje zbarske kulture na području Hrvatskog primorja. Međutim, cilj je i približiti njegovu osobnost čitatelju jer on je bio osoba koja je radila ono što je mislila. Ništa nije skrivao i istinski se borio s vjetrenjačama i nerazumijevanjem struke. Bio je neiscrpno vrelo ideja koje nisu uvijek nailazile na plodno tlo. Borio se za svoj kraj, za svoje „ča“, za ljude i baštinu onako kako je najbolje znao – glazbom. Za sobom je ostavio puno.

Na nama je da spominjemo njegovo ime s ponosom i izvodimo njegova djela jer glazbeni velikani, kao što je bio Dušan Prašelj, to zaslužuju.

Pjevačkom zboru
"Gimpl"
Rarna Gora
U znak zahvalnosti što su
me pjevali na II natjecanju
do posljednjeg zhora HTR - 2013 g
i za sponu

Rarna Gora 4. V. 2013

2. O ŽIVOTU I SKLADATELJSKOM OPUSU DUŠANA PRAŠELJA

2.1. Biografija Dušana Prašelja

Dušan Prašelj (19. prosinca 1931. Sušak, Rijeka – 4. rujna 2019. Rijeka) hrvatski skladatelj, dirigent, melograf, zborovođa, đak Ivana Matetića Ronjgova, ravnatelj Hrvatskog narodnog kazališta *Ivan pl. Zajc* i Ustanove *Ivan Matetić Ronjgov*, savjetnik za kulturu, urednik mnogih notnih izdanja, najbolji poznavatelj i tumač autohtonog istarsko-primorskog melosa, istinski zaljubljenik u svoj kraj, baštinu i tradiciju. Sve je to samo djelić bogatog životnog opusa skladatelja koji je svojim radom ostavio neprocjenjivu glazbenu baštinu budućim generacijama.

U tinejdžerskoj dobi Prašelj je tražio svoj poziv i razmišljao kako želi djelovati i živjeti. Završio je srednju ekonomsku školu te paralelno nižu glazbenu školu u koju je krenuo prilično kasno, sa četrnaest godina. Tada je odlučio da život želi posvetiti glazbi. Za karijeru pijanista bilo je prekasno, a o tom životnom periodu sam Prašelj je rekao: „...*ali mi je klavir strašno trebao, jer već sam tada razmišljao kako bih ja malo komponirao, kako bih ja malo dirigirao, a tu je klavir itekako potreban. I sad, to je bila vraška muka, jer sam ja na klaviru zbilja bio početnik. Četrnaest, petnaest godina je već tada bilo prekasno za početak klavira učiti. Tako da sam ja vraške muke imao oko rada na klaviru, jer je tu trebalo vježbat, a već sam bio u godinama. Bolje sam znao pjevati i slušati i sve, nego svirati.* - *Ali tada sam dobio nastavnike koji su se strašno založili oko mene i ja sam u tri godine svladao šest razreda niže osnovne glazbene škole.... I tako me je tada taj klavir zapravo usmjerio u svaštinstvo. Jer pijanist nećeš biti, ali sa klavirom možeš štošta. Možeš dirigirati, možeš komponirati...*“ (Samsa, 1997:6)

Bio je đak Ivana Matetića Ronjgova, najvećeg i najpoznatijeg skladatelja na području Istre i Kvarnera. Mentorstvo se ubrzo pretvorilo u prijateljstvo koje je rezultiralo brojnim zajedničkim projektima, skladbama i glazbenim traktatima. Dušan Prašelj počeo je upoznavati ideje i skladateljski rad Ivana Matetića Ronjgova još dok je bio Matetićev učenik u riječkoj glazbenoj školi. Kasnije, tijekom studija, obilazio je s Matetićem istarska i primorska mjesta te zajedno s njim melografirao kanat i svirku narodnih izvođača (Riman, 2006:11). Nakon glazbene škole u Rijeci Prašelj je stekao diplomu teoretskog odsjeka pedagoškog odjela na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Četiri godine je radio kao profesor u riječkoj glazbenoj školi, a potom odlazi na studij u Beč. Dirigiranje je diplomirao na *Akademie für Musik und darstellende Kunst* u Beču, u klasi profesora Hansa Swarovskog (Ruck, 2006:VII). Tijekom studija u Beču bio je dirigent *Bečkih madrigalista* te kao član ili korepetitor sudjelovao u radu *Singvereina*. U šali je često

znao reći da je: „...*Matetić otišao u Beč, a on se iz Beča vratio u Ronjgi.*“ (iz razgovora s Darkom Čargonjom, ravnateljem Ustanove *Ivan Matetić Ronjgov*).

Po povratku u domovinu djeluje kao korepetitor *Zagrebačkih solista* i s njima odlazi na europske turneje. Radio je i kao docent na Pedagoškoj akademiji u Puli i na riječkom područnom odsjeku Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu.

Veoma rano, sa svega šesnaest godina, počeo je s karijerom dirigenta. Prve dirigentske korake radi sa zborom *Mladost*. Bio je osnivač i voditelj pjevačkog zbora *Društvo Primoraca i Istrana* u Zagrebu te zborovođa *Akademskog zbora „Ivan Goran Kovačić“*. U Rijeci je djelovao kao zborovođa KUD-a *Mladost*, KUD-a *Jedinstvo*, a osnovao je i vodio zbor Muzičke škole *Ivan Matetić Ronjgov* (Ruck, 2005:VII). Udružio je tri riječka zbora *Mladost*, *Jedinstvo* i *Ivan Matetić Ronjgov* u jedan reprezentativni zbor koji djeluje i danas – *Jeka Primorja*. S tim zborom Prašelj je osvojio brojne nagrade i priznanja u zemlji i inozemstvu. Bio je i zborovođa jedinog lovačkog zbora *Dr. Matko Laginja* iz Klane, a posebno mjesto u njegovoj karijeri pripada Riječkom oratorijskom zboru *Ivan Matetić Ronjgov* koji je nastao nakon osnutka Ustanove *Ivan Matetić Ronjgov*. S tim je zborom Prašelj završio svoju karijeru zborovođe.

Od 1969. do 1977. bio je ravnatelj i dirigent opere Hrvatskog narodnog kazališta *Ivan pl. Zajc* u Rijeci. U tom periodu riječki HNK djelovao je izvan zgrade kazališta koja se renovirala. Preseljenjem u zgradu Nebodera na Sušaku Prašelj je uspio vratiti publiku i ublažiti nezadovoljstvo odabirom neadekvatnog prostora za kulturne manifestacije. U tom periodu dirigirao je operama i oratorijima, a u kazališni je repertoar uveo mjuzikle. Time je obogatio riječku kulturnu scenu. Osmislio je nov način rada, pomno gradio repertoar, zadržao opernu publiku, ali i ansambl. Inicirao je i vodio *Reviju mjuzikala* zahvaljujući kojoj je riječka publika tijekom četiri godine mogla vidjeti cijelu produkciju tog žanra s prostora tadašnje države, privukavši time i novu, mlađu publiku.

Darko Čargonja, bliski Prašeljev suradnik, danas ravnatelj Ustanove *Ivan Matetić Ronjgov*, ističe kako je Prašelj za vrijeme vođenja HNK napravio revoluciju na riječkoj glazbenoj sceni. Postavio je četiri mjuzikla *Velika trka*, *Kiss me Kate*, *My fair Lady* i *Fanny*, a poseban doprinos dao je prevođenjem spomenutih mjuzikala na čakavski idiom.

Prašelj je jedan od osnivača manifestacije *Zajčevi dani* u Rijeci. Kao dirigent i skladatelj posvetio se otkrivanju zaboravljenih Zajčevih opusa revitalizirajući njegove sakralne skladbe i svjetovne opere. Smatrao je da manifestacija koja nosi Zajčevo ime mora svake godine na programu imati barem jedno njegovo u Rijeci neizvedeno djelo (Hribar, 2019).

Jedan je od glavnih aktera u *spašavanju* rodne kuće Ivana Matetića Ronjgova. Osmislio ne niz aktivnosti i manifestacija, poput: *Proljeće u Ronjgima*, *Mantinjada pul Ronjgi*, *Matetićeve dani*, *Večer pul Matetićevega ognjišća*, *Pogovori*, *Aktiv dirigenata*, *Čakavske tribine*, *Smotre pjevačkih zborova* itd.

Svoj pedagoški nerv prenio je i na vodstvo svojevrsnog kulturnog centra utemeljenog u rodnoj kući Ivana Matetića Ronjgova, gdje je otvorio mali muzej posvećen Ronjgovu, ali i pokrenuo biblioteku u kojoj je tiskan čitav niz vrijednih teoretskih knjiga i zapisa o narodnom melosu kao i o suvremenoj skladateljskoj djelatnosti hrvatskih velikana poput Papandopula, Zlatića, Devčića i njihovih sljedbenika, koji su napisali niz djela inspiriranih istarskom ljestvicom Hribar, 2019).

Inicijator je Nagrade *Ivan Matetić Ronjgov* koja se dodjeljuje za zberske radove nastale prema čakavskim stihovima skladane na osnovi istarsko-primorskog folklor (Riman, 2006:11). Životni cilj i misao vodilja bila mu je očuvati glazbenu baštinu Primorja i Istre. Cijeli svoj život posvetio je sakupljanju, melografiranju i skladanju vokalnih i vokalno–instrumentalnih djela s primjesom istarsko-primorskog folklor. I tijekom posljednjih godina Prašelj se bavio snimanjem narodne glazbe istarsko-primorskog kraja. U suradnji s Ivanom Pavačićem, utemeljiteljem krčke sopačke škole, i Ramirom Palmićem, urednikom Radija Rijeke, Prašelj je priredio veliki broj emisija ciklusa *Mantinjada Hrvatskog primorja*, koje su emitirane na valovima *Radija Rijeke*. Prašelj je priredio i niz emisija o narodnoj glazbi za *Hrvatski radio*.

Za svoje glazbeničko djelovanje Prašelj je nagrađen mnogobrojnim nagradama i priznanjima. Kao zborovođa u više je navrata nagrađivan na Festivalu zborova Hrvatske u Zadru, zatim na natjecanju *Stevan Mokranjac*. Primio je veći broj međunarodnih nagrada u Velikoj Britaniji, Španjolskoj, Francuskoj i Italiji (Ruck, 2008:VI).

Nemoguće je popisati sve nagrade i priznanja koja je Dušan Prašelj osvojio za vrijeme života. Neke od istaknutijih su:

- 1971. i 1991. god. – Godišnja nagrada Grada Rijeke
- 1996. god. – Nagrada predsjednika RH dr. Franje Tuđmana, odlikovanje redom Danice Hrvatske i likom Marka Marulića
- 1998. god. – Nagrada Grada Rijeke za životno djelo
- 2000. god. – Najviše priznanje Čakavskog sabora za životno djelo Plaketa *Marulić*
- 2005. god. – Najviše priznanje Čakavskog sabora za glazbu Nagrada *Ivan Matetić Ronjgov*
- 2009. god. – Nagrada Primorsko–goranske županije za životno djelo
- 2011. god. – Nagrada Hrvatske udruge zborovođa za doprinos razvoju hrvatskoga zbornskoga pjevanja tijekom njegova djelovanja kao zborovođe, skladatelja, pedagoga, animatora i organizatora

Prilog II. Nagrade i priznanja maestru Dušanu Prašelju; materijale ustupila Zorica Prašelj, supruga pok. Dušana Prašelja

Kao pravi vizionar Dušan Prašelj je bio začetnik brojnih djelatnosti i aktivnosti čije su vrijednosti prepoznate i priznate ne samo diljem Hrvatske, već i izvan njenih granica. Ustrajan je bio njegov rad na promicanju i valoriziranju dvoglasnog pjevanja, pjevanja na *tanko* i *debelo* (*Mantinjada pul Ronjgi*, snimanje radio emisija...), vrijednost koju je UNESCO prepoznao, te pod nazivom *Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja* 2009. godine uvrstio na listu nematerijalne kulturne baštine. Osnivanjem katedre čakavskih pjesnika, promicanjem i podrškom čakavskom jezičnom izričaju pridonio je stvaranju kulturnog ozračja, a velik broj danas poznatih čakavskih pjesnika svoje prvo utočište ili korake, napravili su upravo u Ronjgima (Čargonja. D. *neobjavljeni tekst In memoriam: Dušan Prašelj 1931. – 2019.*)

Prašelj je neumorno radio i pred sam kraj života, bolestan i onemoćao. Ljubav prema folkloru proširio je i na Gorski kotar istražujući narodne običaje gorskokotarskog kraja, točnije područje Gerova, Prezida i Tršća. Zadnje objavljeno djelo potpisano njegovim imenom su *Narodne popijevke iz okolice Čabra* (*Prema zapisu Stjepana Stepanova iz 1950. godine*), *Varihe* (*čuvari pokojnika*). Zbirka je objavljena 2018. godine, a na promociji, kojoj se izuzetno veselio, glazbene je brojeve, iz spomenute zbirke, izvodio Mješoviti pjevački zbor Gimpl iz Ravne Gore. Nažalost, zbog bolesti, Dušan Prašelj nije prisustvovao promociji.

Dušan Prašelj je preminuo 4. rujna 2019. godine.

2.2. Ivan Matetić Ronjgov - učitelj, mentor, glazbeni „otac“ Dušana Prašelja

Dušan Prašelj, učenik i sljedbenik Ivana Matetića Ronjgova u punom je smislu oživotvorio poruku svoga učitelja: „*Saki neka stori svoju dužnost, saki neka svoj talent stavi va službu svojega naroda i njegove duhovne ili materijalne kulture!*“ (iz teksta *Prijedlog za dodjelu javnih priznanja općine Viškovo*)

Prašelj je bio je jedan od najbolji poznavatelja i tumača Matetićeve stvaralaštva, kako u teoretskom tako i u interpretativnom, dirigentskom smislu. U promicanju Matetićevih ideja o očuvanju istarsko-primorskog glazbenog idioma te njegovog stvaralaštva učinio je mnogo kao voditelj Ustanove *Ivan Matetić Ronjgov* (Riman, 2006:12)

Ivan Matetić Ronjgov u Prašelju je vidio svog sljedbenika. Neobično je mnogo ulagao u njegov odgoj i unapređenje, pa mu uz očinsku brigu poklanja i mnoge izvanredne nastavne sate. Napisao mu je brojna pisma u kojima ga je vodio i usmjeravao, hrabrio i učio. Sva pisma sakupljena su u Zborniku 4 *Ivan Matetić Ronjgov: Dragi moj ženso*.

Matetić je vodio Prašelja sa sobom kad god je izlazio na teren skupljati narodne pjesme. „Poseban su doživljaj predstavljali satovi *solfeggia* i harmonije kod profesora Matetića u Glazbenoj školi u Rijeci (1950. – 1954.) – a naročito odlasci na sakupljanje narodnih pjesama po Istri, gdje je Matetić zapisivanje prepuštao njima, i s uživanjem ga nadgledao.“ (Prašelj, 1995:263)

Prvu skladbu za mješoviti zbor Prašelj je napisao u dobi od 22 godine. Bila je to skladba *Oj Lužmarinac*, temeljena na narodnoj pjesmi iz Žminjštine. Tu je skladbu Prašelj posvetio svom učitelju Matetiću, a Matetić mu je u pismu napisao sljedeće: „*Već onda, kad si mi ju prikazal pul mane doma na klavire, oćutil san, da je tvoja kompozicija svečana, grandiozna na nekeh mesteh. Zapametil san, ja ča si mi 1 x rekal: “Ja volin snažno, snažno...” I tako mi se nekako vidi, da će ti bolje “ležat” dramatika od lirike. Kako bilo - da bilo, ova ti je stvar jedna - iako minijturna - ma imponantna minijatura. Hvala ti na posveti! (To je prva posveta od strane mojih školani, ma ima za me 100-struko značenje, aš je tu po sred jedan mladi pionir našega folklor.) A želja mi je - i zapoved, da to navadiš svojzen zboron i da kantaš po Istre, kad budeš šal na turneju. To vavek imponira, kad zborovođa ima ča svojega na programe. A to će va Istre još više palit, zač je istarsko. A mane bi bilo drago i radi mane samega: ovako bi se znalo, da san nekega odgojil za naš folklor. Znalo bi se, da moje delo ni ostalo posensega jalovo. Tako*

niš ne promišljaj, nego prepisi i počni vadit. I nikakovega izgovora ne išći, nego pljuni v ruki i hajd na arbajt.“ (Prašelj, 1995:264)

Između ostalog Matetić je skladbu pomno analizirao te mu napisao: „Neka te ne smuti moja analiza, formalne pogreške ispravi, a ono drugo je stvar ukusa, a čepi i gušti da su različni. Se ovo zami kako preporuku, kako svet (savjet) za drugi put (ako ti bude moj ukus jednak tvojemu). Tako ova analiza neka bude onako - mej nami. Ja ću ti ovde reć još neč, onako mej nami. Vidiš, ja govorin od grandioznosti i to govorin ono ča je, ma baš ta grandioznost (na nekeh mesteh) ne pristoji ovemu lirskemu tekstu. Znaš kako se ono reče: ne gre saki postol na saku nogu.

Onda ćeš ti i to reć, da ne gre “a braceto” mantinjada (tan-tana-nana) z besedun i pojmon “grobak”. Cimiter i mantinjada.... Ti si na dobren pute, to je glavno. Za me je glavno, da - kako kompozitor obećuješ, da ćeš se napajat na primorsko-istarskeh izvoreh...“ (Prašelj, 1995:265)

Ivan Matetić Ronjgov bio je učitelj, prijatelj, inspiracija i uzor Dušanu Prašelju. On je Prašelju pokazao put i smjer kojim treba ići njegovo glazbeno stvaralaštvo: „Ča se ono jadiš na klavir? Mali! To Ti je najbolji prijatelj na oven svete. Užal je pok. dragi Dugan reć: „Kam pritisneš, tam kriči.“

Klavir dava od sebe se ono – ča mu Ti daš. Ako puno vežbaš, on će puno bolje sost. Ako malo vežbaš, on će malo dat. Ako pak niš ne vežbaš, ne će dat niš. A za kompozitora on je najsigurneji kontrolor. Napišeš neč (prez klavira!), a kad je gotovo, sedeš pred klavir, zasopeš i vidiš da ne čuješ ono, ča si bil zamislel. Mane j' tako drag ta dragi klavir. One njegove bele i črne tipki, lepo posložene kako zubići, kako soldatići... O – te bele i črne tipki vavek me mame k sebe. I rad bin bil virtuoz, ma nisan. Niš zato. Kompozitor i ako ni virtuoz na klavire, ma mora bit virtuoz na svojoj fantazije. Fantazija je izvor a ne klavir. A ča ona inventa, to će i klavir dat. Ako ne pod mojun rukun, će se nać neke druge ruki. Glavno je da Ti znaš napisat. Pok. Bela Pečić (muž Maje Strozzi) znal je ovako reć: „Za klavir ne treba imati pameti. Dosta je za to – rit.“ A će reć – trebe sest za klavir i imet strpljenja sedet!

Dunke, Dušane, stavi pamet v rit i s klavirin će onda dobro bit.“ (Prašelj, 1995:269)

Kakav je bio odnos Matetića i Prašelja možemo zaključiti iz rečenica koje je Matetić napisao Prašelju: „Dragi Dušane, Pokljepan malinac bolje melje, govori narod. Tako sam Ti i ja malo zatracal, pak si mi valja mahon odgovoril. To je dobar znak. Znak da imaš još neč rešpekta i da me još malo voliš. A da me voliš kako ja Tebe, onda biš me jako volel. Zač iako san Te bil nejde jako i grdo pokaral („kega Bog miluje, njega i kara“) to je bilo baš radi tega, ča te jako,

jako volin. I se ča si mi dalje, to Te više volin – i bojin se za Te... Na, sad si postal i šofer i ja se bojin, jako se bojin, da ćeš kade vrat zlomit. Onda se spravljaš i za soldata. A kad ćeš komponirat?“ (Prašelj, 1995:271)

Pred smrt Matetić je i dalje pisao Prašelju: „Dosta mi je, Dušane. Ne znan ni sam kako san mogal napisat i ovoliko. Trpin strašno, seče me okol hrptenjači za semi injekcijami. Dobil san ih već preko 50, pak za vražju korist... Sve skupa mi ni sada tako važno kako Tvoj diplomski ispit. A ni za Te neka ne bude niš drugo važno kako to! Lepo i srdačno Te pozdravlja vavek Tvoj Matetić Ronjgov.“ (Prašelj, 1995:285)

Matetić je pokopan isti dan kada je Prašelj diplomirao na zagrebačkoj glazbenoj akademiji i to baš na velikom djelu Ivana Matetića Ronjgova *Ćaće moj*.

2.3. Skladateljski opus Dušana Prašelj

S duboko usađenim „ča“ u suštinu svoga bića, ispunjen strastvenom ljubavlju prema svome kraju, ljudima, običajima i glazbi, jednostavan, a istovremeno veliki čovjek, čitav svoj život posvetio je popularizaciji izvornih glazbenih vrijednosti i oživljavanju starinske pjesme naših djedova, koja bi zasigurno utihnula i zamrla da nije njega bilo (iz teksta *Prijedlog za dodjelu javnih priznanja općine Viškovo*)

Dušan Prašelj se posebno divio i isticao rad svojih kolega skladatelja koji su u svojem glazbenom stvaralaštvu utkali elemente narodnog. U knjizi *Narodne popijevke iz okolice Čabra* Prašelj piše o skladateljima koji su narodnim glazbenim elementima dali umjetničku vrijednost. Skladatelj ih nabraja s velikim poštovanjem jer kako sam kaže: „...oni su nastojali spasiti naš narodni glazbeni izraz...“ (Prašelj, 2018:11)

Još za vrijeme života, u svojim notnim izdanjima, Prašelj je često pisao o sebi, kao skladatelju, u prvom licu. Znao je za sebe reći ili napisati „moja malenkost“ (Prašelj, 2018:13) po čemu se može zaključiti da je bio svjestan svojeg rada, ali i činjenice da uvijek može dati više, stvarati bolje. Kao dirigent, često je dolazio u situacije da mu je bila potrebna skladba za određenu prigodu. Tada je došla još veća potreba za skladanjem. Tu spadaju skladbe *Dih kuša i pelina* i *Neka bruje sve kolone* na tekstove Zvonka Turaka, nastale u povodu proslave 100. obljetnice INE-Rijeka. Zatim skladbe nastale na vlastite stihove: *Našim pilotima*, *Orijentu za 60 let*, *Pjesma N.K. Rijeke*, *Pjesma Rijeci*, *Pjevačkom zboru Dr. Matko Laginja - Klana*, *Svečana pjesma Primorsko goranske županije*, *Planinarska* i druge. Sve su to skladbe koje afirmiraju Prašelja kao skladatelja masovnih pjesama, srodnih onima koje su nastajale nakon Drugog svjetskog rata, a među kojima su se izdvajale kvalitetom i stručnošću izrade. Ovdje valja istaknuti skladbu *Prohodili smo Učku* za dva zbora uz instrumentalnu pratnju o kojoj Prašelj rado govori. Nastala je na putu od Silbe do Rijeke. Naime, po pričanju skladatelja, bilo je potrebno imati skladbu koja bi se otpjevala prigodom otvaranja tunela Učka. Tekst za ovu skladbu napisao je Ivo Silja. Prašelj priča kako je taj tekst dugo stajao na polici na Silbi, a inspiraciju za skladanje ove pjesme dobio je na putovanju brodom do Rijeke. I ova skladba pripada tipu masovne pjesme u kojoj primjereno dominira ritmički element (Riman, 2006:19).

Prva objavljena zbirka *Baklje na Učki* nastala je 1988. godine. Sam Prašelj nazvao ju je *zbirkom jednog dirigenta*. U njoj su sabrane zbornske skladbe koje su nastale iz potrebe da se na svakoj prigodi izvede prikladno djelo za mješovite, ženske i muške zborove. Zbirka sadrži 36 zbornskih

djela. Neke su skladbe zamišljene kao zbornice suite (tri stavka) od kojih se svaki može izvoditi posebno.

Prve *Tri istarske narodne* simbolično naznačuju duh i stil prvog dijela zbirke koji nosi naslov *Naši kanti*. To su tipične istarske pjesme *na tanko i debelo* ili u tercama kojima je dodan treći pa i četvrti glas u harmoniji (Njirić, 1988). U zbirci su objavljene dvije skladbe posvećene Ivanu Matetiću Ronjgovu *Oj Lužmarinac* i *Vapor plovi, milo*. Epitet najzahtjevnije skladbe u ovoj zbirci pripada skladbi *Svatovska*. Ona je rijetko izvođena skladba zbog politonalnog tretiranja istarske ljestvice.

Narodni napjevi i istarski motivi temelj su cijele zbirke. Prašelj je često posezao za stihovima čakavskih pjesnika poput D. Gervaisa, M. Balote, V. Nazora i dr.

Čakavska suita napisana je za mješoviti zbor uz instrumentalnu pratnju na stihove čakavskih pjesnika. Po sadržaju su stavci potpuno različiti, povezuje ih samo isti glazbeni izraz: zanimljiv spoj istarsko-primorskog folklora sa suvremenim pulsiranjem ritma (triolskog). Tu je skladbu autor napisao sa željom da pridobije mlađe naraštaje u zbor (Njirić, 1988). Impresivna naricaljka *Za Franom* podsjeća na tužaljku *Ćaće moj* Ivana Matetića Ronjgova. U zaglavlju je sam autor napisao da je skladba *posvećena prerano preminulom prijatelju ing. Franku Sokoliću/ 19.X.1959./* (Baklje na Učki, 1988:138)

Drugi dio zbirke nosi naslov *Za slobodu*. U skladu s povijesnim i političkim prilikama tog vremena Prašelj je skladao djela za mješovite zborove s motivima narodnih napjeva iz narodno – oslobodilačke borbe, revolucionarne i ratne tematike. Te se skladbe danas ne izvode, ali su svjedok jednog povijesnog vremena i odraz narodne/nacionalne svijesti.

Zahvaljujući Ustanovi *Ivan Matetić Ronjgov* tiskana su brojna notna izdanja Prašeljjevih skladbi od kojih se ističu veća vokalno–instrumentalna djela: dva glazbena recitala *Trsatski spomen* i *Bašćanska ploča*, *Naš domaći glas*, *Pasija*, *Ave Maria*, *Staroslavenska misa* i *Messa ritmica latina*. Ova opsežna vokalno – instrumentalna djela nastala su u zreloj fazi skladateljeva života. Tada je Prašelj bio zborovođa Riječkog oratorijskog zbora *Ivan Matetić Ronjgov* što je utjecalo na skladateljski zanos i odmak od kraćih zbornih ostvarenja. Prašelj je pisao mise, rekvijsme te kantate. Tako su nastale *Trsatski spomen* (mikrokantata za recitatora, zbor i orkestar na tekst Daniela Načinovića), *Bašćanska ploča* (kantata za recitatora, vokalne soliste, zbor i instrumentalni ansambl) te *Staroslavenska misa* skladana za manifestaciju *Zajčevi dani* (Ruck, 2005:X). Sam Prašelj izjavio je da je skicu izradio još za vrijeme studija u Beču. Razmišljajući o uglazbljivanju misnog teksta želio je u djelo utkati elemente suvremene glazbe.

Za njega je religija bila živa te je tekst trebalo odjenuti glazbom koja živi danas, a ne glazbom prošlosti. Uzor mu je u tome bio L. Bernstein. *Staroslavenska misa* sadrži obavezne stavke, a skladateljski pečat ostvaren je karakterističnim Prašeljevim ritmom, elementima istarsko-primorskog folkloru te klasičnim harmonijskim tkivom s mnogo alteracija prilagođenih istarskoj ljestvici. Tako je ostvaren spoj arhaičnog teksta i suvremenije glazbe s korijenima u folklornoj istarsko-primorskoj glazbi.

Recitali *Trsatski spomen* i *Bašćanska ploča* djela su čiji su nastanak potakle osebujne hrvatske kulturne vrijednosti. Oba su djela praižvedena, doživljavala su daljnje uspješne izvedbe te su i trajno zabilježena na nosaču zvuka Riječkog oratorijskog zbora *Ivan Matetić Ronjgov* (Ruck, 2006:V). Marijansko svetište na Trsatu inspiriralo je Prašelj na skladanje, a Marijine svečanosti na Trsatu bile su neposredan povod nastanku skladbe *Trsatski spomen*, kantate za zbor i recitatora uz instrumentalnu pratnju. Skladatelj koristi istoimenu čakavsku poemu pjesnika Daniela Načinovića i koral *Salve Regina* Henri Du Monta iz 17. stoljeća. Stihovi su povjereni recitatoru, a koral pjeva zbor. Praižvedbom *Trsatskog spomena* ravnao je sam Dušan Prašelj povodom svoje proslave 65. rođendana i 50. obljetnice rada.

„Prašeljeva kantata *Bašćanska ploča* za mješoviti zbor, sole i recitatora uz instrumentalnu pratnju skladana je u povodu 900. obljetnice nastanka istoimenog glagoljskog spomenika iz crkvice Svete Lucije u Jurandvoru kraj Baške na otoku Krku. Djelo ima pet stavaka. Tekstualni predložak je složen, a uzeti su dijelovi glagoljskog citata sa spomenika, stihovi vinodolskog pjesnika Davida Kabalina, Silvija Strahimira Kranjčevića, Vladimira Nazora i samog skladatelja. Iako bi se očekivalo da je Prašelj u ovom djelu pristupio na način očuvanja starine i glazbeni izričaj podredio vremenu u kome je nastala bašćanska ploča, a i vremenu o kojem govore stihovi, to se nije desilo. Prašelj pristupa partituri rabeći suvremeni glazbeni izraz u kome se ponovno očituje autorova sklonost prema isticanju ritma. Pa i sama harmonijska struktura upućuje na skladatelja koji radije odabire moderniji pristup sklada tonova, ritma i harmonije“ (Riman, 2006).

Messa ritmica latina praižvedena je 2007. godine u svetištu Majke Božje Trsatske, a o njoj u predgovoru Ivica Stamać piše: „Potaknut sam iznijeti, čisto kao skladatelj i akustičar, svoje subjektivne dojmove o toj impresivnoj skladbi koju vidim kao potpuni novum u ukupnom opusu hrvatske glazbe i kao možda dosad najzrelije maestrovo vokalno-instrumentalno djelo... na čvrstoj podlozi autohtonog melosa koju Prašelj njeguje i živi *Messa ritmica latina* je skladan amalgam istarske melostrukture, klasičnog simfonizma, ritmike različita podrijetla (uključujući makedonsku, afro-kubansku ali i pop-glazbu), i sve to u besprijekornom ruhu što ga nameće

zadani liturgijski predložak... Osobno sam skladateljski zadivljen do kojeg je savršenstva Prašelj doveo svoje umijeće harmoniziranja istarske, inače antiharmoničke melostrukture; to je zapravo *contradictio in adjecto*, ali je ipak stvarno, vidljivo i čujno i u ovoj misli. Uvjeran sam da čitav njegov opus, koji je na tragu njegovaavnog mentora Ivana Matetića Ronjgovega, zapravo otvara svim drugim skladateljima putove harmonizacije melodike koja bi da slijedi tradiciju *na debelo i na tanko*“ (Messa ritmica latina, 2008:VII-VIII).

U sve svoje duhovne skladbe Prašelj je utkao duh autohtone istarsko-primorske melodike te time ostao vjeran sebi i stvaralačkom izrazu svoga zavičaja. To su djela u kojima Prašelj postiže zavidnu sintezu teksta i melodije na podlozi jakih ritmičkih/Prašeljevih efekata. Vrijednost je tim veća što je u svaku skladbu utkan izvorni zapis pučkih napjeva. Prašelj je znao povezati tekst s melodijom, postići dramatičnost i karakter i sve to vješto ukomponirati u vrhunsko umjetničko djelo. Njegova prednost je bila što je istovremeno bio dirigent i skladatelj. U svakoj se skladbi osjeća povezanost skladatelja i izvođača (iz razgovora s Darkom Čargonjom, ravnateljem Ustanove *Ivan Matetić Ronjgov*)

Prašelj je pokretač manifestacije namijenjene djeci *Proljeće u Ronjgima*. Radi se o susretu djece Primorsko-goranske županije koja, pod vodstvom mentora, dolaze u Ustanovu *Ivan Matetić Ronjgov* (Ronjgi) te sudjeluju u različitim radionicama poput zbarske, likovne, kiparske, novinarske, skladateljske koje vode istaknuti umjetnici ili učitelji/mentori. Cilj je promocija čakavske riječi i glazbe. Tako su u okviru glazbenog stvaralaštva, spomenute manifestacije, nastale Prašeljeve skladbe *Na ribah* (D. Gervais), *Diplomacija* (Z. Kompanjet), *Dvi ladonje* (D. Štifanić Mislej) *Spomen na mater* (Z. Kompanjet), *Sunce* (D. Gervais) i *Domaća beseda* (Damjen Dražul, uč. VI. r.). Sve su to dvoglasni ili troglasni dječji zborovi uz glasovirsku pratnju vrlo jednostavne raspjevane melodijske linije, uobičajenog harmonijskog ustroja i jednostavnog ritma.

Spomenute dječje skladbe objavljene su u drugoj velikoj zbirci skladbi Dušana Prašelja koja nosi naziv *Od Učke do Trsata*, po želji samog autora. Zbirka sadrži 76 skladbi.

Već sam naslov ukazuje na skladateljevu opredijeljenost prema sadržajima koje uglazbljuje. Skladbe su nastajale tijekom skladateljeve aktivnosti pretežito kao dirigenta i u situacijama nedostatka repertoara za pojedine manifestacije na kojima je trebao nastupiti sa zborom koji vodio. I sam kaže da su to djela koja su nastala iz potrebe. Skladbe su raspoređene, po želji autora, u nekoliko skupina: *Kanat srca i miline*, *Naši kanti*, *Harmonizacije (aranžmani tuđih pjesama)*, *Obljetničke* i *Lovačke*. Razvrstane su prema izvođačkom sastavu za mješovite,

muške, ženske i dječje zborove. Skladbe iz skupine *Naši kanti* nastale su na temelju izvornih narodnih napjeva, a prilagođene su za izvedbu amaterskih zborova. U treću skupinu Prašelj je sabrao skladbe drugih autora ili naroda koje je harmonizirao i prilagodio za mješovite pjevačke zborove. Četvrta skupina skladbi, pod naslovom *Obljetničke*, sadrži skladbe koje je Prašelj, kao što i sam naslov kaže, skladao za određenu prigodu. Posljednja, peta skupina ove zbirke, pod naslovom *Lovačke*, čine skupinu skladbi koje je Prašelj skladao isključivo za Pjevački zbor *Dr. Matko Laginja* iz Klana. Ove bi skladbe mogle pripadati i prethodnoj skupini, ali po tematici odgovaraju i namijenjene su jedinom zboru koji je sačinjen od pjevača lovaca, pa su stoga i smještene u posebnu skupinu. Unutar pojedine skupine skladbe su poredane po abecednom redu. Zbirka predstavlja veliki doprinos zbarskoj glazbi, napose onoj koja u svojoj partituri sadrži duh autohtonog istarskog, odnosno primorskog melosa, čime se Prašelj približio ideji Ivana Matetić Ronjgova, a to je da ne treba zaboraviti svoje korijene i svoju izvornu pjesmu te da nju valja utkati u skladbu i oplemeniti je duhom istarske ljestvice (Riman, 2006:9).

3. ISTARSKO-PRIMORSKI FOLKLOR

„Glazbeni identitet naroda poistovjećuje se s glazbenim izričajem koji je narod stvorio, prilagodio svojim potrebama, u njega ugradio specifične spoznaje i vještine i njime se koristio za uspostavljanje odnosa u društvu. Stoljećima njegovan narodni glazbeni jezik oduvijek je bio efikasno sredstvo komunikacije pojedinca i njegovog užeg i šireg okruženja. Isticao je bitna obilježja sredine, identificirao kulturne, psihološke i sociološke aspekte života njenih žitelja te pružao potporu pozicioniranju pojedinca unutar društvene zajednice“ (Močinić, Crnčić Brajković, 2018:141).

Tradicija je usko povezana uz svakidašnji život i važne događaje u životu svakog pojedinca. Tradicijska glazba utkana je u ljudske zajednice. Ona je njihovo ogledalo. Što je tradicijska glazba raskošnija u svojim oblicima to je zajednica bogatija i naprednija.

Tradicijaska glazba melografskim bilježenjem i notacijom ostaje zapisana za daljnje izvođenje i obradu. Prenosila se kroz ples, pjesmu i instrumente. Veliku ulogu u stvaranju tradicijske glazbe imali su instrumenti koji su bili dostupni u određenom podneblju pa se tako i melodijska linija tradicijskih pjesama prilagođavala mogućnostima pojedinog instrumenta koji bi bio u pratnji.

Bogata glazbena baština Istre i Hrvatskog primorja dijelom je rezultat burnih povijesnih događanja. Današnje prostore Istre i Primorja u prošlosti su naseljavali Talijani. I danas je, na spomenutom teritorijalnom prostoru, talijanski jezik ravnopravan hrvatskom pa ga mnogi Istrijani i jedan dio Primorca, okolica Rijeke, smatraju materinskim jezikom. Kao posljedica povijesnih događanja i društvenih previranja u Istri se i danas dominantno ističu hrvatska i talijanska glazbena tradicija (Marušić, 1995:12). U kontinentalnom dijelu Istre prevladava glazbeni izričaj pretežno hrvatskog stanovništva, pjevanje *na tanko i debelo* te sviranje *u dva* ili *na dva* (Veljović, 2005). Pjevanje *na tanko i na debelo* vokalna je izvedba dvaju po intonaciji različitih glasova (dva muška glasa; muški i ženski glas; rjeđe dva ženska glasa). Može biti popraćena zvukom tradicijskih glazbala roženica/sopila/sopela. Pučki se napjevi oslanjaju na arhaičnu tonsku strukturu i međuintervalski odnos tijesnih intervala poznat pod nazivom istarski tonski niz koji obuhvaća tonsku strukturu od šest po visini različitih tonova (Veljović, 2005).

Za istarsko-primorski melos najznačajniji je skladatelj, melograf i pedagog Ivan Matetić Ronjgov. Sakupljači narodnog blaga Franjo Kuhač, a kasnije dr. Vinko Žganec na istarsko-primorskom području naišli su na „čudno“ (netemperirano) pjevanje Istrana i bodula.

Konstatirali su da to pjeva narod bez sluha ili su u pitanju neke druge tonske konstrukcije pa su originalni melos ispravljali ili krivo zapisivali (Prašelj, 2018:11). Iako je prije Matetića istarsko-primorski melos zapisivao i obrađivao Matko Brajša Rašan prave temelje zapisivanja i harmoniziranja originalnog netemperiranog dvoglasja gornjeg Jadrana postavio je originalno i znanstveno Ivan Matetić Ronjgov na temelju više od 800 zapisa Istri, Primorja i otoka. Posebnosti istarskog folkloru privlačile su još od malena njegovu pozornost. Više od 20 godina pokušavao je riješiti problem bilježenja i harmoniziranja osebnijih narodnih napjeva s malom tercom, sniženim šestim stupnjem i frigijskim završnim tonom – obilježjima koja se ne daju uklopiti u obrise tradicionalnoga dura i mola i zabilježiti standardnim notnim pismom, jer izmiču temperiranoj ugodbi europske glazbe (Duraković:2005). Njegov model ljestvice bio je sastavljen od šest osnovnih tonova koji su bili raspoređeni u četiri varijante nizova. Svaki od nizova predstavlja jedan specifičan način organizacije tonova. Prvi tip sadrži „čiste“ tonove. Drugi tip ima sniženi peti ton. Treći tip ima sniženi peti i šesti ton. Četvrti tip, koji je najarhaičniji, ima sniženi četvrti, peti i šesti ton (Grgurić, 2021:52).

The image displays four musical staves, each representing a different type of Istrian scale. Each staff is divided into two parts: 'u tercama/' (trichords) and '/u sekstama/' (hexachords).
 I. tip: Shows natural notes for both parts.
 II. tip: Shows a lowered fifth note (flat) in both parts.
 III. tip: Shows lowered fifth and sixth notes (flats) in both parts.
 IV. tip: Shows lowered fourth, fifth, and sixth notes (flats) in both parts, with a sharp sign on the sixth note in the 'u sekstama/' part.

Prilog III. Barak, N. *Ivan Matetić Ronjgov - zapisivač istarsko-primorskih pjesama za djecu*. Završni rad. Sveučilište u Rijeci. Učiteljski fakultet. 2023. str. 15 (preuzeto: 21.4.2024.)

Prva tri tipa istarske ljestvice koje je utvrdio Matetić, karakteristični su za područje zapadne Istre. Narod zapadne Istre pjeva dvoglasno u sekstama i završava na oktavi, prvi donji glas je

vodeći, a drugi gornji je prateći. Četvrti tip ljestvice, koju naziva naturalnom ili netemperiranom, karakterističan je za krajeve istočno od Učke. Matetić je u svojoj zbirci *Zaspal Pave* sve pjesme na koje je naišao zapadno od Učke, zapisao u sistemu dvaju crtovlja dvoglasno u sekstama, dok pjesme na koje je naišao istočno od Učke, zapisao je u tercama na jednom crtovlju (Matetić Ronjgov, 2017:26-27). Rezultate proučavanja narodne glazbe Istre, Hrvatskoga primorja i sjeverojadranskih otoka objavio je u raspravama *O istarskoj ljestvici* (1925.), *O bilježenju istarskih starinskih popjevki* (1925.) i *Još o bilježenju istarskih popijevki* (1926.), te u predgovoru *Čakavsko-primorske pjevanke* (1939.).

Ispravniji termin koji bi se trebao rabiti umjesto termina istarske ljestvice je termin istarsko-primorski niz odnosno stil tijesnih intervala istarsko-primorske regije kao i termine kanat za pjevanje te „sop“ za svirku, koje je predložila Ruža Bonifačić u svojem radu pod nazivom *O problematici takozvane „istarske ljestvice“*. Termin stil tijesnih intervala istarsko-primorske regije detaljnije određuje geografske sastavnice. (Bonifačić, 2001).

Dušan Prašelj o istarskoj ljestvici, radu Ivana Matetića Ronjgova i procesu postavljanja zakonitosti govori u dokumentarnom filmu iz 2005. god. *Mantinjada po Ronjgovemu*. Postavivši četiri tipa (varijante) tonskog niza Ronjgov je znanstveno odgovorio na sva pitanja struke, a istarsko-primorski melos sada je bio jasan sistem svakom muzičaru. Svaku skalu, temeljnu na primjeru, Dušan Prašelj opisao je i otpjevao u spomenutom dokumentarnom filmu. Za tonsku strukturu četvrtoga tipa, koja je najbliža pjevanju bodula, istočne strane Učke i Primorja, ustalio se naziv *istarska ljestvica*. Taj tonski niz u najrazvijenijim napjevima vodeće melodijske linije obuhvaća šest tonova i to od *-e* do *-ces*, a tonski niz čine tonovi *-e-f-g-as-b-ces* uzlazno i silazno. Naizmjeničnim nizanjem male i velike sekunde Matetić Ronjgov je konstruirao osmotonsku ljestvicu u kojoj je oktavu moguće postići samo enharmonijskim putem. Tako konstruirana istarska ljestvica postala je tonskom podlogom mnogim umjetničkim ostvarenjima hrvatskih skladatelja nadahnutih istarskim glazbenim folklorom (Veljović, 2005)

Ronjgov, a kasnije i Prašelj vlastitim su primjerima pokazali da istarsko-primorska glazba može biti temelj umjetničkog stvaralaštva, a potvrdu o njejoj jedinstvenosti i posebnosti svjedoči UNESCO-va reprezentativna lista nematerijalne kulturne baštine na kojoj se istarska ljestvica nalazi od 2009. godine. Time je postignut doprinos očuvanju i valorizaciji našeg tradicijskog glazbenog nasljeđa te potvrda iznimne univerzalne vrijednosti kulturne baštine koju treba štiti, čuvati, prezentirati i predati budućim generacijama.

4. ELEMENTI NARODNOG IZRAZA U VOKALNIM I VOKALNO – INSTRUMENTALNIM ZBORSKIM SKLADBAMA DUŠANA PRAŠELJA

Okosnica cijelog Prašeljevog glazbenog opusa su zborovi. Prašelj je skladao za mješovite, muške, ženske i dječje zborove. Većina skladbi se temelji na istarsko-primorskom folkloru i istarskoj ljestvici. Izvornu narodnu melodiju Prašelj harmonijski i ritmički obogaćuje te u svakoj skladbi donosi mediteranski ugođaj, ljepotu i razdraganost mladosti, veselu atmosferu primorske svakodnevnice, ljepotu krajolika, ljubav prema moru, Učki, sopnji, tararankanju, ali i teškom životu sirotinje, kršu i kamenu. Mediteranski tercni ugođaj temeljen na istarskoj ljestvici uskih intervala *na tanko* i *debelo* prisutan je u svim skladbama i okosnica je Prašeljevog stvaralaštva. Dočarati kanat u svoj njegovoj posebnosti, a ne narušiti ga harmonizacijom ili ritmičkim obrascima, Prašelju je uspijevalo pomno osmišljenom glazbenom strukturom kroz pjevačke glasove. Ritam u svim skladbama ima dominantnu ulogu, a skladatelj često koristi ritmičke figure triola, punktiranog ritma, sinkopa, osminske i šesnaestinske pokrete u basu i tenoru, pauzama na naglašene dobe i kontrama na nenaglašene dobe. Ostinatna podloga skladatelju je služila za zvukovnu paletu umjetničkog djela. Slogovima poput *ta na nan, ta na naj; diri diri din din, diri diri din din rin tin tin; saku su večer trešete igrali; ni naj ni na; oja na ni na ni naj* postizao je dinamičnost, karakter i plesni pokret. Najbolji primjeri za to su skladbe *Sajan, Briškula, Trešete, Balun, Svatovska, Oj lužmarinac, Kanat srca i miline, Dan mladosti, Baklje na Učki...* Ritam teksta je uvjetovao ritam skladbe, a svi tekstovi povezani su uz ono što je Prašelj najviše volio, svoj zavičaj i ljude. Birao je tekstove u skladu sa svojim karakterom - šaljive, provokativne, simpatične, plemenite. Osim ljubavi prema moru, čakavskoj besedi, svakodnevnom životu ribara, nonića i nona, žena koje čuvaju ognjišta, neizmjernom divljenju Učki, kantu i sopnji. Skladbama je oslikavao život i tipičan karakter Primoraca tako da u svakoj skladbi izvire vedar i simpatičan duh ljudi toga kraja.

Tekst je početna točka po kojem je Prašelj gradio glazbeno djelo. Na elementima tradicionalne starine skladatelj je prepoznao ljepotu glazbene baštine. Često je posezao za usmenoknjiževnim tekstovima i netemperiranim napjevima koje je neumorno sakupljao i zapisivao obilazeći terene Istre, Primorja, otoka pa i Gorskog kotara. U zbirci *Od Učke do Trsata* sabrano je 17 pjesama koje su nastale na narodnim tekstovima, poput: *Zaspala je Jelica* (Lakovići), *Svatovska* (Kastav), *Janka išla u šumu* (Žminj), *Jur tri noći nisam spala* (Gradišće), *Divojka je ruže brala* (Ježenj), *Cviće mi polje pokrilo* (Ježenj) i dr. Pjesme su uglavnom ljubavne tematike, ali tekstovi nisu cjeloviti. Prašelj je tekstove koristio kao podlogu za svoj glazbeni izričaj kojim,

najčešće, ne odgovara epska dužina pojedinih tekstova, pa je preuzeo dijelove pjesama onako kako su se pjevali u pojedinom mjestu, bez stvaranja zatvorene cjeline (Riman:2006). Osim o ljubavi, pjesme pjevaju o moru, zavičaju, krajoliku, ribarima, pomorcima i drugo.

Među tekstovima koje je uglazbio Dušan Prašelj nalazi se i određen broj autorskih tekstova koji se svojim oblikom, temama, motivima i načinom recepcije referiraju na tradicijsko pjesništvo. To su pjesme pisane čakavskim narječjem kojim se govori na području Istre i Kvarnera. Prašelj često koristi tekstove širokog niza pjesnika: Drage Gervaisa, Vladimira Nazora, Mate Balote, Davida Kabalina, Ive Siljana i drugih.

Prašelj je bio skladatelj koji je skladao iz potrebe po čemu bi mogli zaključiti da je prilika bila važnija od forme. Međutim, to nije slučaj u njegovim skladbama. Svaka skladba rađena je s puno ljubavi i glazbenog osjećaja za jednostavnost u složenosti, u harmonijskom ustroju temeljenom na istarskom-primorskom melosu i istarskoj ljestvici te ritmičkom pulsus koji je neizostavan dio Prašeljevog potpisa.

K svemu tome usmjerio ga je neprežaljeni učitelj i prijatelj Ivan Matetić Ronjgov. Prašelj je nastavio njegov rad. Neumorno je pisao, ali uvijek se vraćao korijenima i tradiciji. Za njega je zavičaj bio svetinja i cijeli svoj život podredio je veličanju njegove ljepote u svim njegovim oblicima.

5. ANALIZA ODABRANIH SKLADBI DUŠANA PRAŠELJA

Za dječji zbor

Na ribah

riječi: Drago Gervais

objavljeno: *Dvadeset proljeća u Ronjgima*. Ustanova Ivan Matetić Ronjgov, Ronjgi, Viškovo, 1999.

izvodi: Školski zbor Brezice, voditeljica Žaklina Majetić Mufić

<https://drive.google.com/file/d/1Ny7fQv99TR602cfSCWCodNOOlvsy-deG/view?usp=sharing>

Sunce

riječi: Drago Gervais

objavljeno: *Dušan Prašelj. Baklje na Učki*. Ur. N. Njirić, KPD Ivan Matetić Ronjgov, Ronjgi, Viškovo, 1988.

izvodi: Školski zbor Brezice, voditeljica Žaklina Majetić Mufić

https://drive.google.com/file/d/1-7TfuTMez3Ae0tGSiRPz5c4dFX0kSkp_/view?usp=sharing

Za mješoviti zbor

Briškula (III. stavak *Čakavske suite*)

riječi: Drago Gervais

objavljeno: *Dušan Prašelj. Baklje na Učki*. Ur. N. Njirić, KPD Ivan Matetić Ronjgov, Ronjgi, Viškovo, 1988.

izvodi: Mješoviti pjevački zbor Gimpl, voditeljica: Žaklina Majetić Mufić

<https://drive.google.com/file/d/1Hpf1N31Tkgx3WlJghQPYaja5qNeg7uUx/view?usp=sharing>

Pipa

riječi: Drago Gervais, glazba: Andrej Baša, obradio: Dušan Prašelj

objavljeno: *Dušan Prašelj. Baklje na Učki*. Ur. N. Njirić, KPD Ivan Matetić Ronjgov, Ronjgi. Viškovo. 1988.

izvodi: Mješoviti pjevački zbor Gimpl, voditeljica Žaklina Majetić Mufić

<https://drive.google.com/file/d/1Qh6-RWEOZzcp9lwShmtj0C2G40x4MOJ9/view?usp=sharing>

5.1. Na ribah

Proljeće u Ronjgima manifestacija je koja se svake godine održava u Ustanovi *Ivan Matetić Ronjgov* u Ronjgima, Viškovo. Idejni začetnik i osnivač te manifestacije bio je Dušan Prašelj. Kada je skladao za dječje zborove, skladao je u sklopu manifestacije *Proljeće u Ronjgima*. Tako su nastale dvije najpoznatije skladbe za djecu *Na ribah* (objavljena 1999.) i *Sunce (Proljeće u Ronjgima, 1979.)*

Skladba *Na ribah* napisana je za troglasni dječji zbor uz glasovirsku pratnju. Pravi je izraz dječjeg folkloru i objedinjuje stvaralaštvo, pjevanje, sviranje i pokret. Oblik skladbe je ABA, pisana u tonalitetu D-dura i jednostavnoj dvočetvrtinskoj mjeri u A dijelu te tročetvrtinskoj mjeri u B dijelu.

U A dijelu se ističe jednostavno raspjevana melodijska linija raspisana u tercama u rasponu od jedne oktave, od -c1 do -c2. Oblik i smjer kretanja melodije je logičan, bez alteracija i disonantnih tonova. Tempo je *Allegretto*. Razigran, jednostavan, komičan i ritmičan tekst ispunjava dječju potrebu za pokretom u pjevačkom smislu. Drago Gervais je često pisao čakavske tekstove prožete humorom i životnom svakodnevicom stoga ne iznenađuje činjenica da je Dušan Prašelj često posezao za njegovim stihovima. Tekst pjesme *Na ribah* govori o dvama nonićima, ribarima, koji slikovito veslaju morem i *brontulaju*⁴. Gervais je taj svakodnevni prizor uspio preoblikovati u poetsku zbilju, a Prašelj je glazbom oživio svaki trenutak i pojačao dojam pjesničke slike. Osim odabira čakavskih riječi, Gervais je pazio i na akcentuaciju pjesme, čime se na leksičko-zvučnoj razini približava doživljaj istarskog-primorskog kraja i njegovih ljudi, a Prašelj je glazbom to još više naglasio. Specifičnost čakavštine je i kraćenje riječi, što je pjesmi dalo posebnu ritmičnost. Prašelj je zbog toga odabrao jednostavan ritam s naglaskom na prvu, punktiranu dobu.

U B dijelu, da bi naglasio potpuno drugačiji karakter i ambijent, Prašelj skladbu odvodi u d-mol (harmonijski mol s povišenim sedmim stupnjem) i tročetvrtinsku mjeru. B dio je dio u kojem se glazba smiruje jer dočarava noć i spavanje u barci. Tempo je *Adante*. Zbor pjeva troglasno. Ostinantna podloga dočarava noć i njen smiraj. Konstantno se ponavlja sintagma *crna noć*. Prvi i drugi glas i dalje se kreću u tercama. Da bi istaknuo ljepotu pjesničke riječi Prašelj je često u svojim skladbama koristio recitatore. Tako je i u ovoj pjesmi dojam mističnosti i noći istaknuo u repeticiji B dijela kada recitator ponavlja stihove nakon zboru.

⁴ *brontulati* - gundati

Doslovna repriza A dijela donosi novi tekst i *codu*. Tekst je humorističan i završava neuspjelim ulovom. *Coda* se sastoji od 9 taktova gdje Prašelj postiže dozu dramatičnosti podjelom na četiri glasa, *crescendom* i unisonim završetkom na tonici D-dura.

5.2. Sunce

Skladba *Sunce* nastala je 1979. godine u sklopu manifestacije *Proljeće u Ronjgima*. Objavljena je 1988. godine u zbirci *Baklje na Učki*.

Prašelj je ponovno posegao za stihovima Drage Gervaisa. Čakavska poezija Drage Gervaisa temelji se na motivima djetinjstva, zavičaja, igre te dijete vodi u akciju i omogućuje mu da promatra svijet u dinamičnoj formi (Šabić 1983:18-19) pa ne čudi činjenica da je Prašelj često skladao na njegove stihove.

Stihove pjesme *Sunce* odlikuje jednostavnost, toplina i dragost koja proizlazi iz poetske slike svakodnevice jednog običnog dana. Čakavski dijalekt, kao jezični izbor, obogaćuje izričaj, čini ga bogatijim i stilski raskošnijim. Stihovi Drage Gervaisa ostvaruju se slikama i fonetskim ritmom bliskim djetetu. Motivi nonića, none, petešića i sunca nose domaći ugođaj bliskog kućnog/obiteljskog prostora. Humor je postignut neočekivanim krajem koji se zaključuje efektним i kratkim završetkom.

Skladba je pisana u ABA obliku.

A dio započinje u tonalitetu c-mola s povišenim VII. stupnjem u dvočetvrtinskoj mjeri. Tempo je *Allegro*. Zapčinje unisono, a nakon 8 taktova razdvaja se u dvoglasje (4 takta). Slijedi promjena tonaliteta u d-mol. Ista melodijska linija i struktura ponavlja se i u ovom tonalitetu. Skladatelj ponavlja postupak još dva puta mijenjajući tonalitete uzlazno, dakle, melodijska linija se ponavlja kroz tonalitete e-mola i f-mola nakon čega slijedi smirenje i priprema za B dio.

B dijelu, istim postupkom kao i u skladbi *Na ribah*, skladatelj mijenja karakter mjerom, tempom i dinamikom. Mjera je tročetvrtinska, tempo *Andantino*, a dinamika piano. Skladatelj imitira pjevanje uspavanke slogovima *nanaj, nanaj lepi sin otac ti je gospodin*. Cijeli dio je dvoglasan s tipičnim motivom istarsko-primorskog melosa – male terce koja se rješava u *unis* ton (tzv. treći tip istarske ljestvice u rasponu tonova -e-f-g-as-b-c).

Repriza A dijela vraća se u dvočetvrtinsku mjeru, Tempo I i f-mol. Skladatelj bira očekivani kraj s neočekivanim tekstom te postiže dramatičnost kraja, kao svoj skladateljski pečat, humorističnom pjesničkom slikom te kontrastom posljednja četiri takta, forte velikim *ritardandom* u prva dva takta te *presto* raspletom u zadnja dva.

Poseban je izazov bio raditi skladbe *Na ribah* i *Sunce* s dječjim zborom koji pripada drugačijem govornom području. Tekst je trebalo približiti, objasniti i staviti u kontekst. Dikcija, a pogotovo izgovor mekog palatala „ć“, nije jednostavan za djecu osnovnoškolske dobi iz kajkavskog govornog područja. Također, harmonijska struktura temeljena na istarskom melosu, zahtjeva određeno vrijeme vježbanja kako bi tonski nizovi bili što vjerodostojniji *istarskoj ljestvici*. U skladbi *Sunce* važno je postići zvonkost i mekoću u visokim lagama kako bi fraze bile fluidnije i fleksibilnije.

5.3. Briškula⁵ (III. stavak Čakavske suite)

Skladba *Briškula* dio je ciklusa poznatog pod nazivom *Čakavska suite*. *Čakavska suite* sastoji se od tri stavka. Prvi stavak nosi naslov *Kety* (tekst: Zoran Kompanjet), drugi stavak *Lipa mladost moja* (tekst: Mate Balota) i treći *Briškula* (tekst: Drago Gervais). Ciklus je napisan za soliste, mješoviti zbor i glasovir. Stavci su nepovezani po sadržaju. Povezuje ih isti glazbeni izraz: istarsko-primorski folklor sa suvremenim ritmom i s elementima mjuzikla (Riman:2006)

Skladba *Briškula* napisana je za mješoviti zbor, recitatore, glasovir i def.

Glavna odlika ove skladbe je ritam i prepoznatljivi ritmički obrazac dominantno prisutan i u drugim djelima. Pulsirajući ritam ostinatne podloge, znakovit za Prašeljeva djela, ostvaren je triolama u basovskoj i tenorskoj dionici. Stihovima *stari Vice, paron⁶ Frane, kumpar⁷ Tonić, coto⁸ Žvane; kope špade i baštone; Vice, Frane, Tonić, Žvane* Prašelj nastoji oslikati veselu atmosferu prilikom igranja kartaške igre *briškule*. Skladba je vrlo dinamična, bez većih pretenzija za uporabom složenije harmonijske građe. Vodeći glasovi, sopran i alt, protkani su mediteranskim tercnim ugođajem i elementima istarske ljestvice.

⁵ Briškula (tal. briscola), talijanska kartaška igra, raširena u Istri i drugim hrvatskim primorskim krajevima. U snopu (u dijalektu: mac) ima 40 karata u četirima bojama: kope, špade, baštone i dinari.

⁶ *paron* - gazda

⁷ *kumpar* - kum

⁸ *coto* - šepav

Iako je skladba zapisana u tonalitetu Es-dura, odnosno paralelnog c-mola, prema zakonitostima istarske ljestvice (treći tip), skladatelj razrješuje ton -es na -e. Tome valja pridodati prisustvo kromatike, alteracije -f-fis i -b-h što odaje skladatelja koji vrlo slobodno prilazi stvaranju glazbene napetosti. Prašelj posebnu pozornost posvećuje krajevima u svojim skladbama koji moraju biti monumentalni, upečatljivi i pamtljivi po svojoj posebnosti. Tako je i u ovoj skladbi. *Codu* započinje tenor, nastavlja alt, zatim sopran i zaključuje bas, a u zadnja četiri takta glasovi soprana, alta i tenora kreću se u paralelnom uzlaznom pomaku smanjenog kvartsekstakorda, dok bas ima ulogu pedalnog tona na -b. Prije obaveznog završetka na *unis* tonu (na tonu -c) melodija se kreće u tijesnim intervalima male terce između soprana i alta, kvinte u tenoru te polusmanjenim septakordom (-g-b-des-f) koji se rješava u toniku.

Sve je to protkano istarsko-primorskim narodnim motivima koje tako slikovito dočaravaju stihovi više puta spomenutog Drage Gervaisa.

U izvedbi ove skladbe trebalo je postići opuštenost u glazbenoj ekspresiji kako bi se dočarala atmosfera tijekom kartaške igre, a istodobno paziti na preciznu intonaciju, točan ritam, fraziranje i vođenje melodije.

5.4. Pipa⁹

Skladba *Pipa* veoma je popularna među mješovitim pjevačkim zborovima. Jedna od najčešće izvođenih *a cappella* skladbi Dušana Prašelja. Prašelj je skladbu harmonizirao na temelju notnog predloška Andreja Baše. Autor teksta je Drago Gervais. Često spominjani motiv nonića¹⁰, koji se pojavljuje u svim prethodno spomenutim skladbama, u ovoj skladbi je i više od toga. Nonić je tema skladbe, iako skladba nosi naziv pipa. Iz stihova proizlazi vedrina, blagost, te lagan i plemenit humor jednostavne, svakodnevnice prilike. Tipični karakter primoraca izvire iz simpatičnog nonića koji je cijelu kuću i sve njezine stanovnike dignuo na noge jer ne može naći svoju pipu/lulu. Taj slikoviti trenutak Gervais je naglasio akcentuacijom na čakavštini. Prašelj je ponovno uspio glazbom pojačati dojam svake pjesničke slike te zaigrati maštu slušatelja.

Skladba je napisana za četveroglasni zbor u tonalitetu F-dura i šestosminskoj mjeri. Tempo je *Allegro ritmico*. Skladba je napisana u AB obliku s *codom* na kraju. Tipičnim Prašeljev

⁹ tal. pipa - grubo oblikovani komad drva ili korijena za proizvodnju lula

¹⁰ nonić - djed

ritmičkim obrascem započinje A dio. Stihovima *trana na na na na* u osminskom pomaku Prašelj najavljuje zabavnu, laganu, poletnu, plesnu skladbu temeljenu na istarsko-primorskom melosu. Alteriranim tonovima i sniženim VI. stupnjem (-d-des) skladatelj se poigrava s elementima istarske ljestvice.

B dio napušta ritmički obrazac A dijela i donosi napetost izraženom forte dinamikom te paralelnim pomacima svih glasova.

Nakon reprize A i B dijela skladba završava codom. Tempo je *meno mosso (un poco pesante)*, a završava u tipičnom Prašeljevom stilu – dramatično forte.

Ova skladba je veoma popularna među zborovima jer nije tehnički prezahtjevna. Njena ljepota je u jednostavnosti, ali ako ta jednostavnost izostane onda izvedba neće postići dobar efekt kod slušatelja. Prvenstveno treba obratiti pozornost na dinamiku koja mora biti u službi teksta. Melodijske linije trebaju biti precizno izrađene, muzikalne i zvonke kako bi se postigla fleksibilnost i fluidnost fraza. Treba obratiti pozornost na usklađivanje boja pjevača prilikom većih intervalskih skokova kako pojedini glasovi ne bi preuzeli dominaciju i narušili melodijsku tečnost.

6. INTERVJUI SA SURADNICIMA DUŠANA PRAŠELJA

Kako bi se prikupili materijali koji nadilaze podatke dostupne u javnim izvorima u svrhu dubljeg razumijevanja djelovanja i značaja Dušana Prašelja, provedena su dva intervjua s Prašeljevima suradnicima Darkom Čargonjom, ravnateljem Ustanova *Ivan Matetić Ronjgov* i Ivanom Janešom, predsjednikom *Matice Hrvatske* u Čabru. Intervjue je provela autorica osobno u ožujku i travnju 2024. godine. Odabrani sugovornici blisko su surađivali s Dušanom Prašeljom dugi niz godina na različitim glazbenim i kulturnim projektima.

U nastavku poglavlja opisat će se djelovanje ispitanika te njihov profesionalni odnos sa skladateljem.

6.1. Darko Čargonja, ravnatelj Ustanove *Ivan Matetić Ronjgov*

Ustanova *Ivan Matetić Ronjgov* već gotovo tri desetljeća neumorno baštini i čuva čakavštinu kroz brojne manifestacije i projekte. Osnivač Ustanove bio je Dušan Prašelj, a nakon njega rad nastavlja prof. Darko Čargonja.

Potječući iz glazbene obitelji Darko Čargonja je od malih nogu povezan s pjesmom, svirkom i notama. Završio je srednju glazbenu školu u Rijeci kao instrumentalist, trubač, da bi nakon toga otišao na Pedagoški fakultet u Puli, na teoretski smjer glazbene kulture. Učio je od naših velikih domaćih skladatelja Josipa Kaplana, Slavka Zlatića, Nela Milottija te Matetićevog učenika i sljedbenika Dušana Prašelja.

Još kao student Čargonja bilježi prve nastupe sa zborom *Josip Žeželić Nandov Čavle*, a od 1987. godine vodi Mješoviti pjevački zbor *Sloga Hreljin* s kojim ostaje 21 godinu i s kojima je imao puno zapaženih nastupa i nagrada i izvan granica Hrvatske. Uspješan rad zborovođe nastavlja 2011. s Mješovitim pjevačkim zborom *Ronjgi*, a trenutno vodi Mješoviti pjevački zbor *Castrum*.

Deset godina proveo je u Primorsko-goranskoj županiji kao samostalni stručni suradnik za kulturu. Početkom ljeta 2004. godine dolazi u Ustanovu *Ivan Matetić Ronjgov* kao stručni voditelj za glazbene i manifestacijske djelatnosti i suradnik maestra Dušana Prašelja, a od srpnja 2008. godine ravnatelj je Ustanove koja njeguje naš domaći melos i naše glazbene korijene.

Kao učenik, suradnik i prijatelj Dušana Prašelja maestro Čargonja najbolje je poznao njegov rad, temperament, vizije i borbe. Cilj je bio saznati i dobiti širu sliku o djelovanju i doprinosu Dušana Prašelja glazbenoj sceni.

Intervju je proveden u Ustanovi *Ivan Matetić Ronjgov* 1. ožujka 2024. godine. Cijeli intervju je dostupan na poveznici:

https://drive.google.com/file/d/1dPJwci6pDpUDLs9p_a6XiJDR2iqqvDf1/view?usp=sharing

6.1.1. Sažetak intervjuja s Darkom Čargonjom

„Dušan Prašelj, ili Duško kako smo ga zvali od milja, bio je osebujan čovjek koji je bio zaljubljenik u naš kraj, u naše *ča*. Uvijek je znao govoriti: „*Matetić je iz Ronjgi šal u Beč, a ja sam z Beča došel v Ronjgi*“ ...

Na našem području ostavio je neizbrisivi trag jer je promovirao Matetića i njegova djela, našu istarsko-primorsku glazbu, skladao je na temelju folklor, bio je izvanredan zborovođa, pun ideja, dobar organizator, nepresušan izvor za novitete. S *Jekom Primorja* napravio je nevjerojatne uspjehe i nastupao po cijeloj Europi. Sugestivno i znalački vodio je amatere pjevače i kad bi stao pred zbor jednostavno si morao pjevati. To je nevjerojatan autoritet. Kao Matetićeve učenik podigao je Matetića na pijedestal jednog renomiranog skladatelja koji je puno učinio u ono vrijeme, imao savršene ideje za folklor i za našu autohtonu glazbu. Da nije bilo Prašelja, koji je Matetića zvao *ćaće moj*, možda se nikada ne bi čulo i znalo za njega. Cijeli je život posvetio promociji Matetićeve djela i širenju njegovih ideja. Nakon što je osnovao fond Ivan Matetić Ronjgov, okupio je ljubitelje našeg autohtonog izričaja i štovatelje Ivana Matetića Ronjgova te osnovao Društvo *Ivan Matetić Ronjgov* koje je krajem 70-ih godina uredilo rodnu kuću skladatelja. 1994. godine Primorsko-goranska županija osnovala je Ustanovu *Ivan Matetić Ronjgov*...

Nažalost, mi smo ljudi koji više volimo tuđe, nego naše. Prašelj je često uspoređivao glazbu, hranu, plesove s ovog područja i uvijek je znao reći: „*kad dođe Austrijanac nemoj mu svirati bečki valcer, nego mu sviraj nešto „odovuda“, kad mu daš jest nemoj mu dati bečku šniclu, nego mu daj repu i fažol.*“ Što je time htio reći – svoje moramo cijeniti, poštivati i čuvati. Drugim riječima, mi koji smo ostali nakon njih trebamo više cijeniti njihovo djelo i ono što su napravili u svom životu. Da njih nije bilo, danas možda ne bi znali za istarsku ljestvicu.

Prašelj je svojim radom zadužio cijelu Hrvatsku, nedovoljno se o njemu priča i zna. Mi, kao Ustanova, brinemo da se Prašelj ne zaboravi. Animiramo zborovođe, nastavnike Glazbene kulture, tiskamo djela za razne ansamble i pokušavamo plasirati njegove skladbe da se izvode što više...

Toliko je puno napravio, ali smatram da je premalo cijenjen. Na nama je dužnost da ih spominjemo, da izvodimo njihove skladbe i da njihovo djelo živi i dalje.“

6.2. Ivan Janeš, predsjednik Matice Hrvatske u Čabru

Ivan Janeš, po struci profesor matematike i fizike iz Čabra, predsjednik Zajednice tehničke kulture grada Čabra te predsjednik Matice hrvatske u Čabru, dobitnik brojni županijskih i državnih nagrada, zaslužan je za očuvanje kulturnog i povijesnog naslijeđa Gorskog kotara.

Prof. Janeš bio je suradnik, ali prvenstveno veliki prijatelj maestra Dušana Prašelja. Zajednički su radili na mnogim projektima vezanim uz tradicijske običaje Gorskog kotara, pogotovo Čabra i okolice, a njihova suradnja rezultirala je objavljenom knjigom *Varihe, narodne popijevke iz okolice Čabra* 2018. godine.

Prof. Janeš je u telefonskom razgovoru naglasio da je Dušan ili Duško, kako ga je zvao od milja, bio dio njegove obitelji iako su se poznavali 20-ak godina.

Intervju je proveden telefonskim razgovorom 18. travnja 2024. godine.

6.2.2. Sažetak intervjua s Ivanom Janešom

Suradnja i prijateljstvo s maestrom Prašeljem započela je 2002. godine. Prašelj je istraživao postojanje narodne glazbe u čabarskom kraju. Kao ravnatelj Ustanove *Ivan Matetić Ronjgov* na Radio Rijeci je pokrenuo emisiju *Mantinjada Hrvatskog primorja*. Snimio je više od 300 emisija o glazbenom folkloru od Istre do Raba. Odlučio je istražiti i narodno blago u pjesmama Gorskoga kotara. Čuo je za Ogranak *Matice hrvatske* u Čabru koji brine za kulturnu baštinu u čabarskom kraju. Nazvao me i dogovorena je prva suradnja. Snimali smo prvu emisiju u Čabru, a kasnije u Plešcima i Prezidu. Već kod prvog susreta krenulo je naše prijateljstvo i Duško je zavolio naš kraj. Uvijek je s veseljem dolazio k nama. Organizirali smo koncerte Riječkog

oratorijskog zbora *Ivan Matetić Ronjgov* u svim mjestima Grada Čabra, a posebnu čar su imali božićni i uskršnji koncerti u našim župnim crkvama.

Naše prijateljstvo nastavilo se s obiteljskim druženjima. Zajedno smo čekali nove godine u uvijek zabavnom i veselom društvu našeg Duška, njegove supruge Zorice i irske seterice Tine. Duško Prašelj je srdačno prihvaćen u čabarskom kraju i bio je uvijek rado viđen. Sudjelovao je u kulturnim događanjima grada Čabra. Našim župnim crkvama u Čabru, Tršću i Prezidu donirane su crkvene orgulje donacijom maestra Eugena Sagmajstera iz Bavarske, prijatelja Dušana Prašelja.

Njegovom zaslugom nastala je i prva knjiga narodnih popijevki na našem dijalektu *Varihe* koju je on priredio. Na prijedlog maestra Dušana Prašelja na promociji knjige *Varihe* Mješoviti pjevački zbor *Gimpl* iz Ravne Gore s dirigenticom Žaklinom Majetić Mufić otpjevavao je popijevke *K'k n' be b'a j'st vesi'a*, *P'rvva vurma t' nači* i *Lahku noč draga kompanija* prema notnim zapisima maestra Prašelja.

Dušan Prašelj je ostavio veliku prazninu u našim srcima otišavši s ovog svijeta, ali njegovo ime živi i dalje. Njegov rad je bio neprocjenjiv i zato sam zahvalan što sam imao prilike raditi, surađivati i prijateljevati s nezaboravnim Dušanom Prašeljem.

7. ZAKLJUČAK

Dušan Prašelj bio je skladatelj koji je polazio i koji se uvijek vraćao svojim korijenima, svom rodnom kraju. Mogao je ostvariti i drugačiju karijeru, možda puno cjenjeniju u gradovima u kojima je studirao, međutim, on se vratio svom rodnom gradu sa željom da bude prvenstveno dirigent zborovima, a tek onda sve ostalo. Skladateljskim radom se počeo baviti veoma rano zahvaljujući svom velikom uzoru Ivanu Matetiću Ronjgovu. Upravo je Prašelj taj koji je nastavio rad Ivana Matetića Ronjgova i predstavio njegov skladateljski i znanstveni rad široj glazbenoj struci. S ciljem očuvanja spomena na velikog istarskog barda Prašelj je osnovao Ustanovu *Ivan Matetić Ronjgov* u Ronjgima, rodnom mjestu skladatelja. Cijeli skladateljski rad usmjerio je prema očuvanju istarsko-primorskog melosa, njegovoj popularizaciji i razvoju. Zahvaljujući Prašelju tzv. *istarska ljestvica* našla je svoje mjesto na UNESCO-voj reprezentativnoj listi nematerijalne kulturne baštine. Prašelj tradiciju spaja sa suvremenim glazbenim izrazom i na taj način prati promjene u društvu, ali daje svoje rješenje: biti u skladu s vremenom, ali nikada ne zaboraviti na svoje početke, na svoje temelje.

Prašelj je zračio neizmjernom ljubavi za svoje ljude i krajeve, za svoj „zajik“. Bio je neiscrpno vrelo ideja. Svaka nota, koja je nastala na istarskoj ljestvici, za njega je bila svetinja. Svoj je život posvetio glazbi te njenoj ljepoti utkanj na tradiciji. Njegova su djela baština neprocjenjive vrijednosti, svjedok vremena, glazbeni biseri Istre i Hrvatskog primorja, a Dušan Prašelj je istinski neimar, graditelj mostova između prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

8. LITERATURA

1. Prašelj, D. (2006), Od Učke do Trsata : skladbe za mješovite, muške, ženske i dječje zborove a cappella i uz instrumentalnu pratnju. Viškovo – Ronjgi: Ustanova Ivan Matetić Ronjgov. str. 9 – 37.
2. Bonifačić, R. (2001), O problematici takozvane "istarske ljestvice". Narodna umjetnost : hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku, 38 (2), 73 – 95.
3. Đekić, D. (2013), Ivan Matetić Ronjgov, utemeljitelj (tzv.) istarske ljestvice. Theoria, 15 (15), 35 – 38.
4. Močinić, S. (2018), Tradicijska glazba Istre u nastavi Glazbene kulture nižih razreda osnovne škole. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti. <https://hrcak.srce.hr/file/320625> pristup: 28.2.2024.
5. Prašelj, D. (1988), Baklje na Učki. Ur. N. Njirić. Viškovo - Ronjgi: KPD Ivan Matetić Ronjgov.
6. Prašelj, D. (2014), Pasija i Ave Maria. Viškovo – Ronjgi: Ustanova Ivan Matetić Ronjgov. str. 7 – 12.
7. Prašelj, D. (2006), Trsatski spomen : kantata za zbor i recitatora uz instrumentalnu pratnju. Viškovo – Ronjgi: Ustanova Ivan Matetić Ronjgov. str. VII – IX.
8. Prašelj, D. (2005), Staroslavenska misa. Viškovo – Ronjgi: Ustanova Ivan Matetić Ronjgov. str. V – XI.
9. Barak, N. (2023), Ivan Matetić Ronjgov - zapisivač istarsko-primorskih pjesama za djecu. Završni rad. Rijeka: Učiteljski fakultet, str. 15.
<https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:189:191974> pristup: 21.4.2024.
10. Prašelj, D. (2008), Messa ritmica latina. In modo popolare : za mješoviti zbor, sole i orkestar (orgulje, klavir). Viškovo – Ronjgi: Ustanova Ivan Matetić Ronjgov. str. VII.
11. Prašelj, D. (2018), Narodne popijevke iz okolice Čabra : Prema zapisima Stjepana Stepanova iz 1950. godine. Varihe : čuvari pokojnika. Čabar: Ogranak Matice hrvatske u Čabru, str. 11.
12. Iz pisma Ivana Matetića Ronjgova. (1995), U: Ivan Matetić Ronjgov. Dragi moj ženso. Zbornik 4. Viškovo – Ronjgi: Ustanova Ivan Matetić Ronjgov, str. 263.
13. Hribar, S. (2019), Dušan Prašelj: Golema energija i ljubav za primorski melos.
<https://www.autograf.hr/dusan-praselj-golema-energija-i-ljubav-za-primorski-melos/> pristup: 2.3.2024.

14. In memoriam maestro Dušan Prašelj (2019). <https://hnk-zajc.hr/in-memoriam-maestro-dusan-praselj/> pristup: 2.3.2024.
15. Samsa, M. (1997), Dušan Prašelj za našu besedu i za kulturu ovoga kraja. Sušačka revija: glasilo za kulturu i društvena zbivanja hrvatskog primorja kvarnerskih otoka i gorskog kotara, 18/19, 6.
16. *Povodom smrti maestra Dušana Prašelja objavljeno njegovo predavanje o istarskom autohtonom glazbenom izrazu i Ivanu Matetiću Ronjgovu, za učenike Glazbene škole Ivan Matetić Ronjgov, održano u Ronjgima 27. studenog 2016. godine.* Sušačka revija: glasilo za kulturu i društvena zbivanja hrvatskog primorja kvarnerskih otoka i gorskog kotara, 107/108
17. Čargonja, D. Neobjavljeni tekst In memoriam: Dušan Prašelj 1931. – 2019.
18. Grgurić, D. (2020), Ljestvica jednog života: Monografija o Ivanu Matetiću Ronjgovu. Viškovo - Rijeka: Ustanova Ivan Matetić Ronjgov, Sveučilište u Rijeci - Filozofski fakultet.
19. Veljović, M. (2005), Istarski tonski niz: od narodnoga napjeva do atonalitetne strukture. u: Tamara Karača – Senad Kazić (ur.), IV. međunarodni simpozij 'Muzika u društvu', Sarajevo: Muzikološko društvo FBiH, Muzička akademija u Sarajevu.
20. Demarin, L. (2018), Istarska ljestvica u djelima hrvatskih skladatelja. Diplomski rad. Split: Umjetnička akademija. <https://repositorij.umass.unist.hr/islandora/object/umas:194> pristup: 2.3.2024.

9. PRILOZI

1. Prilog I. Posveta Dušana Prašelja Mješovitom pjevačkom zboru Gimpl
2. Prilog II. Nagrade i priznanja maestru Dušanu Prašelju; materijale ustupila Zorica Prašelj, supruga pok. Dušana Prašelja
3. Prilog III. Barak, N. *Ivan Matetić Ronjgov - zapisivač istarsko-primorskih pjesama za djecu.* Završni rad. Sveučilište u Rijeci. Učiteljski fakultet. 2023. str. 15 (preuzeto: 21.4.2024.)

10. AUDIO-VIDEO ZAPISI

1. Dušan Prašelj: Na ribah

riječ: Drago Gervais

objavljeno: *Dvadeset proljeća u Ronjgima*. Ustanova Ivan Matetić Ronjgov. Ronjgi. Viškovo. 1999.

izvodi: Školski zbor Brezice, voditeljica Žaklina Majetić Mufić

<https://drive.google.com/file/d/1Ny7fQv99TR602cfSCWCodNOOlvsy-deG/view?usp=sharing>

2. Dušan Prašelj: Sunce

riječ: Drago Gervais

objavljeno: *Dušan Prašelj. Baklje na Učki*. Ur. N. Njirić, KPD Ivan Matetić Ronjgov, Ronjgi. Viškovo. 1988.

izvodi: Školski zbor Brezice, voditeljica Žaklina Majetić Mufić

https://drive.google.com/file/d/1-7TfuTMez3Ae0tGSiRPz5c4dFX0kSkp_/view?usp=sharing

3. Dušan Prašelj: Briškula (III. stavak Čakavske suite)

riječ: Drago Gervais

objavljeno: *Dušan Prašelj. Baklje na Učki*. Ur. N. Njirić, KPD Ivan Matetić Ronjgov, Ronjgi. Viškovo. 1988.

izvodi: Mješoviti pjevački zbor Gimpl, voditeljica Žaklina Majetić Mufić

<https://drive.google.com/file/d/1Hpf1N31Tkgx3WlJghQPYaja5qNeg7uUx/view?usp=sharing>

4. Dušan Prašelj: Pipa

riječ: Drago Gervais, glazba: Andrej Baša, obradio: Dušan Prašelj

objavljeno: *Dušan Prašelj. Baklje na Učki*. Ur. N. Njirić, KPD Ivan Matetić Ronjgov, Ronjgi. Viškovo. 1988.

izvodi: Mješoviti pjevački zbor Gimpl, voditeljica Žaklina Majetić Mufić

<https://drive.google.com/file/d/1Qh6->

[RWEOZzcp9lwShmtj0C2G40x4MOJ9/view?usp=sharing](https://drive.google.com/file/d/1Qh6-RWEOZzcp9lwShmtj0C2G40x4MOJ9/view?usp=sharing)

5. Intervju s prof. Darkom Čargonjom

intervju provela: Žaklina Majetić Mufić

mjesto: Ronjgi, Ustanova Ivana Matetića Ronjgova

datum: 1. ožujka 2024.

https://drive.google.com/file/d/1dPJwci6pDpUDLs9p_a6XiJDR2iqqvDf1/view?usp=sharing